

Innvandrere blir oftere pågrepet

Ulla Haslund

Nær 1 600 utenlandske statsborgere som ble pågrepet i 1998, var uten fast bopel i Norge. Siden vi ikke vet hvor mange utlendinger som besøkte landet, kan vi ikke si om denne gruppen var overrepresentert blant de pågrepne. Overrepresentert var imidlertid bosatte i landet med utenlandsk bakgrunn; både innvandrere og de vi kaller andre med innvandrerbakgrunn.

Hva er en pågripelse?

Den som kan mistenkes for å ha gjort noe som kan medføre fengsel i mer enn seks måneder, kan pågripes. Samtidig skal det være fare for rømming, forspillelse av bevis eller nye straffbare handlinger. Er det grunn til å frykte at den mistenkte rømmer landet, kan han pågripes også for mindre alvorlig kriminalitet. Også andre enn politiet kan pågripe den som blir tatt på fersk gjerning, eller på ferske spor som det heter. Dersom andre enn politiet foretar pågripelse, skal den pågrepne umiddelbart overlates til politiet.

Senest ett døgn etter pågripelsen skal den pågrepne settes fri eller framstilles for forhørsretten, som avgjør om det er grunnlag for varetektsfengsling. Pågripelsen gir den mistenkte status som siktet, noe som blant annet innebærer at han har rett til offentlig forsvarer. Pågripelse må ikke forveksles med innbringelse, som kan foretas blant annet i forbindelse med ordensforstyrrelse, og som ikke skal strekke seg ut over 4 timer.

Temaet for artikkelen er pågrepne i 1998 med fokus på forskjeller mellom nordmenn og innvandrere. Inn-

vandrere defineres som bosatte i landet med to utenlandsfødte foreldre. Stort sett omhandles også andre med innvandrerbakgrunn, det vil si utenlandsadopterte og bosatte med en utenlandsk og en norsk forelder. En del av disse vil i likhet med mange innvandrere skille seg fra nordmenn utseendemessig, kulturelt og språklig. Nordmenn er her definert som norske statsborgere uten noen form for innvandrerbakgrunn. Som det framgår innledningsvis skiller vi også ut utenlandske statsborgere uten bopel i Norge, og kaller dem uregistrerte utlendinger eller bare utlendinger.

Tre av fire pågrepne var nordmenn

I alt 16 160 personer ble pågrepet her i landet i 1998, mistenkt for kriminalitet. Av disse var 72 prosent

nordmenn, 10 prosent uten bopel i landet, det vi her kaller uregistrerte utlendinger, mens de øvrige 17 prosent var bosatte i landet med utenlandsk bakgrunn, fordelt på 11 prosent innvandrere og 6 prosent andre med innvandrerbakgrunn.

Pågrepne og pågripelser

Noen ble pågrepet flere ganger, og i alt dreide det seg om 25 240 pågripelser i 1998. Tilbøyeligheten til å bli pågrepet flere ganger var om lag den samme for nordmenn og innvandrere, og for andre med innvandrerbakgrunn, 1,6 pågripelser pr. pågrepet person. Det er da tatt hensyn til at en del pågrepne med innvandrerbakgrunn kom til landet i løpet av året og dermed hadde en kortere observasjonsperiode. Blant pågrepne utlendinger finner vi naturlig nok betydelig færre gjengangere enn blant pågrepne som

Tabell 1: Pågrepne, etter innvandrerkategori. Absolutte tall og prosent

	I alt	Nordmenn	Innvandrere	Andre med innvandrerbakgrunn	Uregistrerte utlendinger
I alt	16 155	11 699	1 843	1 034	1 579
Prosent	100	72	11	6	10

Kilde: Kriminalstatistikk 1998

var bosatt i landet, siden mange av disse antakelig oppholdt seg bare en kort tid i Norge. Vi holder oss i det følgende til enheten pågrepet person, og har telt personen første gang han ble pågrepet, med det lovbrudd og sted som var knyttet til denne pågripelsen.

Uregistrerte utlendinger

Blant de pågrepne finner vi et betydelig innslag av utenlandske statsborgere som ikke tilhører landets befolkning, og som følgelig er uten noen form for innvandrerstatus. Ofte beskrives en gjerningsmann som "utlending" eller "av utenlandsk opprinnelse", uten nærmere presisering av om det dreide seg om en person med innvandrerbakgrunn eller ikke. Trolig finner det hos folk flest, og muligens også hos politiet, sted en viss sammenblanding av begrepene innvandrere, andre med innvandrerbakgrunn og andre med utenlandsk bakgrunn. Vi vil her holde de ulike gruppene fra hverandre og sammenlikne dem innbyrdes og med nordmenn.

1 580 av pågripelsene i 1998 gjaldt uregistrerte utlendinger. Dette var personer uten fødselsnummer som identifiserer dem, men ut fra fødselsdato og statsborgerskap kan vi likevel fastslå at det dreide seg om minst 1 400 forskjellige personer. Dette tallet er imidlertid såpass usikkert at vi for denne gruppen velger å holde oss til tallet på pågripelser. Holder vi utenom de som ble pågrepet for overtredelser av utlendingsloven, gjenstår nær 900 utlendinger pågrepet for andre typer kriminalitet.

Bosatte med innvandrerbakgrunn overrepresentert blant pågrepne

Av de 14 570 pågrepne som var bosatt i landet, tilhørte 1 840, det vil si 13 prosent, innvandrerbefolkning.

Tabell 2: Pågrepne bosatte i landet, etter innvandrerkategori. Absolutte tall og pr. 1 000

	I alt	Nordmenn	Innvandrere	Andre med innvandrerbakgrunn
I alt	14 573	11 699	1 843	1 034
Pr. 1 000 bosatte	4	4	9	10

Kilde: Kriminalstatistikk 1998

gen. Til sammenlikning utgjorde innvandrere 6 prosent av totalbefolkningen 15 år og over; den delen av befolkningen det er relevant å regne med i denne sammenheng. Innvandrere må dermed sies å være betydelig overrepresentert blant de pågrepne. Regnet pr. 1 000 innbyggere ble 9 innvandrere pågrepet mot nær 4 nordmenn.

Også andre med innvandrerbakgrunn var overrepresentert blant de pågrepne. Denne gruppen, som utgjorde 3 prosent av befolkningen, utgjorde 7 prosent av de pågrepne. Forholdstallet pr. 1 000 bosatte var 10, det vil si enda litt høyere enn for innvandrere.

Mange fra den tredje verden

De fleste pågrepne innvandrere hadde sin bakgrunn i den tredje verden, både i absolutte tall og i forhold til befolkningen. Blant innvandrere som selv kom fra eller

som hadde foreldre som kom fra land i Sør- og Mellom-Amerika, Afrika og Asia eller fra Tyrkia ble 16 pågrepet pr. 1 000 bosatte. Også øst-europeiske innvandrere var overrepresentert med 8 pågrepne pr. 1 000 bosatte. Innvandrere fra øvrige verdensregioner var underrepresentert ved at de hadde færre pågrepne pr. 1 000 bosatte enn det som gjaldt for bosatte totalt. For innvandrere fra andre nordiske land var forholdstallet 3 pågrepne pr. 1 000 bosatte og for øvrige vest-europeiske innvandrere var det 2. Færrest pågrepne var det blant innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania; bare 1 pågrepet pr. 1 000 bosatte.

Halvdelen av Norges innvandrerbefolkning kommer fra andre nordiske land, fra Vest-Europa ellers og fra Nord-Amerika eller Oseania. Disse pågripes altså sjeldnere enn bosatte totalt i landet, som vi

Tabell 3: Pågrepne, etter innvandrerkategori og verdensregion

Verdensregion	Nordmenn	Innvandrere	Andre med innvandrerbakgrunn	Uregistrerte utlendinger
I alt	11 699	1 843	1 034	1 579
Norge	11 699	-	-	-
Norden ellers	-	142	347	227
Vest-Europa ellers	-	60	326	197
Øst-Europa	-	217	64	540
Nord-Amerika og Oseania	-	9	94	31
Tredje verden	-	1 415	203	584

Kilde: Kriminalstatistikk 1998

Tabell 4: Pågrepne bosatte i alndet, etter innvandrerkategori og verdens-region. Pr. 1 000

Verdensregion	Nordmenn	Innvandrere	Andre med innvandrerbakgrunn
I alt	4	9	10
Norge	4	-	-
Norden ellers	-	3	8
Vest-Europa ellers	-	2	11
Øst-Europa	-	8	14
Nord-Amerika og Oseania	-	1	6
Tredje verden	-	16	15

Kilde: Kriminalstatistikk 1998

husker hadde forholdstallet 4 pågrepne pr. 1 000, og sjeldnere enn nordmenn som hadde forholdstall i underkant av 4.

Blant andre med innvandrerbakgrunn var det, uansett hvilken verdensregion de stammet fra, relativt sett flere pågrepne enn blant bosatte generelt. I likhet med innvandre-

re hadde de flest pågrepne med bakgrunn i den tredje verden og i Øst-Europa, men i motsetning til innvandrere var de overrepresenter- tert også fra de øvrige verdens-regioner.

Fra den tredje verden kom også godt over tredelen av de pågrepne utlendingene. Nesten like mange

kom fra Øst-Europa, en firedel for- delte seg noenlunde likt på Norden og Vest-Europa ellers, mens et par prosent kom fra Nord-Amerika og Oseania.

Kvinner utgjorde 14 prosent av de pågrepne i 1998. Kvinneandelen hos pågrepne innvandrere var 7 prosent, mens den hos norske på- grepne var 16. Høyest kvinneandel, 19 prosent, finner vi hos pågrepne med annen innvandrerbakgrunn. Denne befolkningsgruppen har en sammensetning som avviker mye fra innvandrerbefolkningen, med et langt høyere innslag av folk fra andre nordiske land og fra Vest-Europa.

Mange unge innvandrere pågrepet

Høyest innslag av innvandrere fin- ner vi blant de aller yngste pågrep- ne. Hver fjerde femtenåring som ble pågrepet i 1998, var innvandrer, mens bare hver nittende femten- åring i befolkningen hadde en slik bakgrunn. Andelen innvandrere blant de pågrepne avtok raskt med stigende alder, men flatet ut og ut- gjorde i nesten alle årskull fra 30 til 49 år 12-14 prosent av de pågrep- ne, mot 6-8 prosent i befolkningen.

Oslo i særklasse

Det er vel kjent at tett bebodde re- gioner har en relativt høyere kon- sentrasjon av kriminalitet enn spredt bebodde. 82 prosent av lov- brudd anmeldt i 1998 var begått i kommuner med tett bosetting, mens 75 prosent av befolkningen over 14 år var bosatt i de samme kommunene. Langt tydeligere ser vi tendensen i Oslo, som hadde 25 prosent av de anmeldte lovbrudd- ene og 12 prosent av befolkningen. Diskusjonen om hva som er årsaken til en tilsynelatende høyere krimi- nalitet i tett bebodde strøk, skal vi ikke gå nærmere inn i her.

Tabell 5: Pågrepne i ulike aldersgrupper, etter innvandrerkategori

Pr. 1 000 bosatte					
Kjønn og alder	I alt	I alt ¹	Nordmenn	Innvandrere	Andre med innvandrerbakgrunn
Begge kjønn					
I alt	16 155	4	4	9	10
15-20	3 728	11	9	30	17
21-29	5 829	9	8	13	14
30-49	6 157	4	4	8	7
50-	441	2	2	2	2
Menn					
I alt	13 843	7	6	18	16
15-20	3 187	18	15	58	27
21-29	4 991	15	13	30	22
30-49	5 267	7	7	14	11
50-	398	1	1	2	1
Kvinner					
I alt	2 312	1	1	1	4
15-20	541	3	3	3	6
21-29	838	3	3	2	6
30-49	890	1	1	1	3
50-	43	2	2	2	-

¹ Uregistrerte utlendinger ikke medregnet

² Under 1 pr. 1 000 bosatte

Kilde: Kriminalstatistikk 1998

Innvandrere er i langt større grad enn nordmenn bosatt i bymessige strøk av landet. Til en viss grad gjelder dette også andre med innvandrerbakgrunn. I 1998 fant vi 91 prosent av innvandrerbefolkningen og 84 prosent av andre med innvandrerbakgrunn i kommuner med tett bosetting, mens det samme gjaldt 74 prosent av den norske befolkningen. Høyest konsentrasjon av innvandrere hadde hovedstaden. Mens 16 prosent av Oslos befolkning var innvandrere, gjaldt dette 4 prosent av befolkningen i landet for øvrig. Eller sagt på en annen måte, mer enn tredelen av landets innvandrere bodde i Oslo. Som følge av denne forskjellen i bosettingsmønsteret må vi regne med en stor andel innvandrere blant de pågrepne innenfor Oslo politidistrikt. Relativt sett var likevel ikke forskjellen så stor som ventet, når det i Oslo ble pågrepet nær 16 innvandrere pr. 1 000 bosatte, 2-3 ganger flere enn blant innvandrere bosatt utenom Oslo der forholdstallet var 6 pr. 1 000. For norske Oslo-borgere var forholdstallet 7 pågrepne pr. 1 000, vel dobbelt så høyt som i landet ellers der det ble pågrepet 3 nordmenn pr. 1 000 bosatte. Det ser altså ut til at bosetting i Oslo øker pågripelsesrisikoen noe mer for nordmenn enn for innvandrere.

Også personer med annen innvandrerbakgrunn er oftere bosatt i Oslo enn ellers i landet, og også i denne befolkningsgruppen hadde Oslo relativt mange pågrepne, 14 pr. 1 000 bosatte. I landet ellers ble det pågrepet 9 pr. 1 000 bosatte med annen innvandrerbakgrunn.

Utlendinger som pågripes mistenkt for kriminalitet, er i stor grad et Oslo-fenomen. Av de 1 580 utlendingene som ble pågrepet her i landet i 1998, ble mer enn to tredeler pågrepet i Oslo. Selv om vi ikke har

Tabell 6: Pågrepne menn bosatt i Oslo i ulike aldersgrupper, etter innvandrer-kategori

Alder	Pr. 1 000 bosatte				
	I alt	I alt	Nordmenn	Innvandrere	Andre med innvandrerbakgrunn
I alt	3 066	16	12	28	22
15-20	602	46	30	88	67
21-29	943	25	20	42	26
30-49	1 403	17	16	21	16
50-	118	2	2	4	2

Kilde: Kriminalstatistikk 1998

noe folketall å sammenlikne med, må vi kunne anta at uregistrerte utlendinger er den av de fire "befolkningsgruppene" som har høyest pågripelsesfrekvens.

Jo flere unge menn, jo flere pågrepne

Vi vet at kriminalitet i stor grad blir begått av unge menn. Mer enn hver tredje som ble funnet skyldig i en forbrytelse i 1997, var en mann under 25 år. I et samfunn med mange unge menn må vi forvente høy kriminalitet, mens et samfunn med overveiende eldre kvinner ville være et bra sted å være i så måte. Oslos innvandrerbefolkning er ung,

og i motsetning til den norske Oslo-befolkningen har den overvekt av menn. Menn under 25 år utgjorde i 1998 8 prosent av Oslos innvandrerbefolkning og 5 prosent av Oslos norske befolkning. I landet ellers var forholdet det motsatte; menn under 25 år utgjorde en mindre andel av innvandrerbefolkningen enn av den norske befolkningen. Slike særtrekk i kjønns- og alderssammensetningen er utvilsomt med på å forklare det høye antallet pågrepne innvandrere i Oslo. Tabell 6 viser sammenliknet med tabell 5, at alder, kjønn og tett bosetting har stor betydning for pågripelsesfrekvensen.

Tabell 7: Pågrepne, etter innvandrerkategori og lovbruddgruppe. Prosent

Lovbruddgruppe	Prosent					
	I alt	I alt	Nordmenn	Innvandrere	Andre med innvandrerbakgrunn	Uregistrerte utlendinger
I alt	16 155	100	100	100	100	100
Økonomisk kriminalitet	176	1	1	2	1	1
Vinningskriminalitet	5 061	31	32	34	32	26
Voldskriminalitet	2 025	13	12	22	13	5
Sedelighetskriminalitet	271	2	2	3	1	1
Narkotikakriminalitet	6 958	43	47	32	47	21
Skadeverk	525	3	3	3	4	2
Annet	1 139*	7	3	5	1	45

* Medregnet 754 pågrepne for overtredelse av utlendingsloven, hvorav 699 utlendinger
Kilde: Kriminalstatistikk 1998

Ytterligere et karakteristisk trekk ved Oslo er det høye innslaget av innvandrere fra den tredje verden. Hele 60 prosent av Oslos innvandrerbefolkning over 14 år hadde sin bakgrunn i den tredje verden, mens det samme gjaldt 15 prosent av innvandrerbefolkningen ellers i landet. Vi har tidligere sett (tabell 4) at innvandrere fra denne verdensregionen er overrepresenterte blant de pågrepne, noe som ikke uventet gir seg utslag der konsentrasjonen er størst av denne kategorien innvandrere.

Flest pågrepne for narkotikakriminalitet

Som nevnt innledningsvis, skal det være snakk om lovbrudd av en viss grovhet for at pågripelse skal kunne skje. Derfor avviker kriminalitetsbildet for pågrepne mye fra det vi ser for siktede og straffede. For eksempel ble bare 68 personer pågrepet for trafikkriminalitet i 1998, mens over 23 000 ble siktede. For vinningskriminalitet var spriken atskillig mindre med 5 000 pågrepne og 18 000 siktede. For volds- og sedelighetskriminalitet har tallene ytterligere nærmet seg hverandre med vel tredelen så mange pågrepne som siktede. Narkotikakriminalitet skiller seg ut som et av de få områdene der det var flere pågrepne enn siktede, henholdsvis rundt 7 000 og 6 500.

Og det var da også mistanke om narkotikakriminalitet som oftest var årsak til pågripelser i 1998; i 43 prosent av tilfellene. Blant både nordmenn og andre med innvandrerbakgrunn var 47 prosent av de pågrepne mistenkt for narkotikakriminalitet. Det samme gjaldt for 32 prosent av pågrepne innvandrere, mens det blant pågrepne utlendinger var 21 prosent narkotikamistenkte. Innvandrere ble oftest pågrepet for vinningskriminalitet; i 34

prosent av tilfellene. Det samme gjaldt uregistrerte utlendinger når vi ser bort fra pågrepne for overtredder av utlendingsloven, som i ni av ti tilfelle var en utlending. I store trekk var det altså samme type kriminalitet som ga grunn til pågripelse i de ulike befolkningsgruppene. Mest markant forskjell mellom nordmenn og innvandrere finner vi for voldskriminalitet, som var årsak til 12 prosent av pågripelsene blant nordmenn mot 22 prosent blant innvandrere. Blant andre med innvandrerbakgrunn var 13 prosent pågrepet for vold, mens dette var tilfellet for 5 prosent av utlendingene.

Var pågripelsen berettiget?

Ofte får ikke pågripelsen andre konsekvenser enn et forhør og noen timers opphold i politiets vaktarrest. Det siste kan uten tvil være traumatisk nok. I forbindelse med denne artikkelen har det ikke vært anledning til å følge opp den enkelte pågrepne for å se om pågripelsen medførte varetekt eller annen strafferettslig forfølgning. Siden bare vel 3 000 ble varetektsfengslet i 1998, mens 16 000 ble pågrepet, må vi likevel kunne fastslå at de færreste pågripelser medførte varetektsfengsling. Nå kan en pågripelse utmerket godt få et rettslig etterspill fordi om forhørsretten ikke finner det påkrevet med varetekt, og tallene må ikke tolkes dithen at 13 000 ble pågrepet uten særlig hold.

Ulla Haslund

(ulla.haslund@ssb.no) er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk.